

Erdély

SIMÓ MÁRTON:

"A történelem a nemzetek szemétládája..."

Kedvenc történelemtanárom kezdte ezekkel a szavakkal a tanítást. A hetvenes évek végén nagy merészség volt ilyen kijelentést tenni, még ártatlannak látszó középiskolások előtt is. Ha jól emlékszem, heti két órában tanultuk volna azt a marxista történelmet, mely szerint a gazdasági önállósággal és sok fontos egyébvel nem rendelkező nemzetiségek léte véges, fennállásának napjai megszámlálhatóak, és így tovább. Sorra kellett volna kerülnie a dákó-román kontinuitásnak, és egyéb elméletek felsorakoztatásának, melyeken át követhető egy logikátlan involúciós folyamat.

Az említettek valahol messze Erdély legbelső tájain történtek. (Akkor még nem látszottak ennyire nyilvánvalóan a szocializmus törésvonalai, még Lengyelországban is viszonylagos csend uralkodott, Gorbacsov nem volt közelebbi ismerős.) Joggal csodálkoztunk tanárunk merészségén, hiszen pártmúltját ismerve eltökélt kommunistának véltük. "A történelem a nemzetek szemétládája" - visszhangzott bennünk a mondat; ízlegettük a mögötte rejtőző jelentést.

Egyre jobban előrehaladtunk a tananyagban, már valahol a tanév közepén jártunk, amikor rádöbrentünk, hogy az előírt tankönyvet nem is használjuk, nincsenek füzeteink, sőt: nem is felelünk! Úgy teltek az órák, hogy csupán beszélgettünk a tananyagról és a hozzá kapcsolódó témákról. Sosem a felhagyott anyagról, hanem mindig az újról, amit a tanárnak kellett volna előadnia. Az órák végén, aktivitása szerint, titokban mindenki kapott jegyet, záráskor pedig ezek átlagaként, szintjének megfelelően osztályoztatott...

Roppant szégyeltük magunkat hiányosságainkért, és minden forrást fölkerestünk, ahonnan okulni lehetett, és lassan, észrevétlenül "csapdába" kerültünk: megszerettük a történelmet. Túl későn vettük észre, hogy tanárunknak van cinkosa is: az irodalomtanár. Néhány hónap múlva már ismertük városunk minden híres épületének múltját, tudtuk hová temették Bem kürtösét, és belépőt szereztünk az - egyébként zárolt, és R. elvtárs által őrzött - dokumentációs könyvtárba, ahol kódexeket lapoztunk. Apáczai, Pápai-Páriz, Baróti-Szabó műveit silabizáltuk, s ha mindent nem is értettünk meg, becsülni tudtuk a múltat és véle együtt annak közelebbi tárgyi és szellemi értékeit.

"*Mételyes, csúf korban*" is lehet egészséges szellemeket nevelni az iskolák ligeteiben - hiszem, de mindehhez tanárookra van szükség, akik a kaméliom-mesterséget tanulva, némi "pálfordulás" és fondorlat segítségével játsszák ki a jellemtelenség évadának örökös farizeusait.

Időközben eltelt több mint tíz esztendő. Sok víz lefolyt a Nagyrománia "határát" jelentő Tiszán, változott, más lett a világ. Alkalmam adódott itt, Szegeden, beszélgetni olyan történelemtanárokkal, akik ma próbálnak *tanítani* a szomszédos államok magyar iskoláiban.

Soká tart, amíg sikerül elfogadtatni az illetékesekkel, hogy több szemléletet is kell tanítani a diákoknak. Sok a fehér folt, melyeket mesterségesen alakítottak ki; gyakori a történelmi személyiségek mesterséges *honosítása*. A romániai oktatásban hetven éve tart ez a hivatalos álláspont - mondja erdélyi ismerősöm -, így találkoztunk: Gheorge Dojával, Matei Corvinnal, Iancu de Hunedoarával, Francisc Racotival stb., miközben az erdélyi kastélyokban és kúriákban hajtatóházak, gombatenyészetek, gabonaraktárak, szerencsésebb esetekben árvaházak vagy szociális otthonok működnek. Továbbra is folyik túldoldalt a mítoszteremtés és ködösítés...

Román ismerősöm mondja - meséli egy másik tanár -, ha igaz, hogy csak tizenhét magyar középiskola működik Romániában, akkor legalább hetven román tanintézetben kellene kötelezően bevezetni a magyar nyelv tanítását, hogy a mi részünkről is (részben) jóvátehesük a mulasztást és a kárt, amelyet tudatosan okoztunk az 1918 óta felnőtt nemzedékek lelkében.

A történelmet érzelmi túlfűtöttség nélkül kell tanítani, csak úgy küszöbölhetjük ki a lelki torzulást - zárja le a beszélgetést egy felvidéki tanár.

Egy korszak végetért, s talán, ha nem közelít valami balkáni vihar, újat kezdetünk el.

A történelem mégsem lehet a nemzetek személtládája! Hiszen akkor mi, a ma élő nemzedékek, mindnyájan guberálók vagyunk! De: ha azzá válna, akkor hatalmas szeméttelappé lesz a Föld, melynek bűze, füstje megfojthatja bennünk a jó és a rossz szándékot egyaránt...